

O nga whenua e toe ana i naianei ki te Maori, e toru nga ahua, (i) Ko nga wahi e reti ana ki te pakeha. E rua nga reti nunui, ko Waipiro me nga whenua o uta atu, kua tae pea ona wuuru i te tau ki te 2000 peere, ko Tuparoa me nga whenua o uta atu, kua tae ona wuuru ki te 1000 me nga hawhe. Kei te whanau a Te Wiremu enei whenua e reti ana, a ko te oranga tenei o Ngatiporou i roto i enei tau 15, ko nga mahi o nga whenua, ko te tua i nga ngahere i te makariri me te koanga, ko te whakaraa taiaa, ko te kutikiti hipi i te raumati, ko te rui karaithe me etahi mahi o te hipi i te ngahuru. (ii) Ko nga whenua Karaati kei te Maori ano e mau ana. He mahia enei whenua engari chara i te whenua nunui; ko Akuaku pea te whenua nui rawa, e tata ana ki te 5000 eka. Kei te whakapaa enei whenua, ko te maori ano ki te mahi, he mea nama mai he moni i nga pakeha mo nga raruraru, ko nga hua o nga hipi hei whakaae i nga nama. Ko etahi o nga whenua kua mama, a kua puta he painga ki te iwi kainga, i nga moni e whakapaa ana ki nga mahi whakapai i te whenua, me nga moni e wawahia ana e nga komiti i runga i te tikanga moni reti ki nga tangata o roto i nga Karaati. Ko etahi kei te taumaha ano he mea kaore ano i roa e mahia ana; otira i te mea kua ngawari mai nga huarahi moni i nga pakeha o Turanga a o Akarana, a kua marama hoki nga ahua o te mahi whenua i nga pakeha o tenei takiwa, tera e hohoro te mama o nga nama kaiao. Heoi he take mate kei nga whakararuru ano a etahi o nga tangata o roto o nga whenua nei; kua haere he tono wawahi ma etahi. Ehara rawa i te whenua e rite ana mo te wawahi, i ona pakupaku ano. Otira e kore e taea te peehi te amuamu, te whakapae noa a te tangata, e kore e marama ki nga kai whakararuru e tutata tonu ana te mate ina wawahia nga whenua ririki i uru nui te tangata ki roto, i nga moni kooti, i nga moni ruiri, i nga tono whakawa tuarua, i nga ngakau maae. Mehemea hoki nga tangata matua ka makere ki raro o nga whakahaere e puta ai he painga ki te katoa, a ka tutu, e kore e taea e nga tangata kua te whakaae te tuanga atu ina whakamaemataa nga tikanga, nga ture, nga whakahaere. (iii) Ko nga whenua papatupu. Ko te nuinga o enei kua oti te ruiri, engari kei te tatari tonu a Ngatiporou ki te kooti. Tenei te kupu kei te takoto kia hohoro te kooti i nga papatupu aatahna e whakaarotia iho nei tera ano e taea e te Maori te whakapai, kei rokohanga e nga ture taikaha a te pakeha. Ko etahi wahi i puta ai tena kupu kei te mahi a Ngatiporou e whakatupu rawa ana ki runga i nga whenua papatupu; ka tupu he raruraru he tino pakeke rawa te whakangawaritanga. Tetahi, mehemea e watea ana mai he huarahi moni i Te Kawanatanga hei whakapai mo nga whenua Maori, e kore e puare ki nga whenua papatupu kaore nei i mohiotia no wai, no wai; ko wai hoki hei tuhi i nga pakupuka e whai mana ai?

3. NGA TEIHANA HIPI.

Tera e mahara mai te whenua kei te rawaka nga hipi a Ngatiporou, e haere nei nga rongu ki era atu wahi o te motu. Ehara nei; otira he pakatua, i patata atu ano ki te 45,000 ina huihuia. Ko a te Maori ake enei. Kaore he tangata i kore hipi, i kore paanga ranei ki runga i etahi hipi, i nga mahi ranei o nga hipi. Na ko nga whenua e taka ana nga kuri nei i runga e rima tekau pea, whenua karaati, whenua papatupu. Kei te turakina te manuka, kei te tumatata ki te ahi te rauruho, kei te toro nga taupa waea roherohe, wehewehe; a kei kona te whakapaunga o nga moni a Ngatiporou, i rarawe ai nga taumamari, me nga tu kaumatua ano i etahi hereni. Ehara enei i te kupu whakaparabako ki nga mahi a te tatou iwi; ko nga mahi enei e tumanako nei o tatou ngakau hei mahi

ma te iwi Maori; a e kaha ana tenei au, to korua hoo, ki te whakatikatika i nga mahi, ki te whakamarama i nga tikanga mo nga toru hipi i whai paanga atu ai oku matua, tuakana hoki. Me kore e puta pai hei titiro tonu ma nga tangata o te matou takiwa. Ko tenei ia hei miharotanga, ko te putanga o te pai ki a Ngatiporou i roto i te kino, i nga whakaroritanga ketanga a nga ture, i nga honetanga mai i nga hoko, i nga pohetanga, i nga whakararuru a nga tangata whakararuru. Na nga ture i whakaae kia noho huihu te tokomaha i roto i nga karaati, a i tuku te mana mo tona hea ki ia tangata, ki ia tangata. Na nga ture ano nga moni i whakaeke ki runga i nga whenua pechi ai. Na nga hoko i whakatupu kino nga whanaunga o roto i te hapu kotahi, na reira i taki mai etahi mate i te wehewehe a te Kawanatanga i ona paanga. Ka mahi nui nga tangata e mea ana kia puta he painga ki te iwi ki te whakatupu i nga mana o te katoa ki raro i nga komiti hei tinana mo te iwi kia mama ai nga whakahaere. Ko nga hapu i whakaae kotahi a te pai; ko etahi, kei te kume noa, kei te kume noa, a ko te aitia he tutukitanga apopo. Kani te wehi o te ngakau kei kohuru ano a Ngatiporou i ia, kei kawea e nga mahi puahae ka tukitukia nga whenua. Heoi me titiro tonu.

Mehemea ka takoto pai mo nga tau e toru e wha ka mohio iho au ka ora tenei iwi.

Na to korua hoo,

Apirana T. Ngata.

PANUITANGA.

Ki te tuhi mai ki te pepa me penei te tuhi —
TE ETITA O TE PIPIWHARAUAO.
TE RAU,
GISBORNE.

Kaua rawa e tuhia te ingoa o tetahi tangata.

NGA HUA KAREAO MA TA TATOU MANU.

1. Te Pihopa o Waipapa.
- 10/6 Mrs. Woodbine Johnston, W. G. Johnston,
- 10/7 A. C. Ngata, Te Kaitiaki P. Heibi, Ngaitai.
- 5/1 Paratene Ngata, Renata Ngata, Ware P. Waitai, Eru Titi, Emaru Te Kura, Ernest Hooper, Wiremu Potae, S. F. Logan, Wira P. Wiremu, Tiwini Poharua, Haaka Taunahi.
- 3/3 Hooni Huiwai.
- 3/4 Wi Pepera.
- 2/6 Mrs. Fairlie, J. King, Pita Pokia, Henare Kaka, Rev. Rutene Te Ahi, Otene Pita, Pehi Wanao, Ngatai Wanao, Wi Taota, Wiremu Heetara, Tawhakarua M. Kohere, Manahi Parapara, Manahi Aroha, Renata Pereto, Tame Kiwara, Tu Mahue, Rev. Erora Kawhia.
- 2/1 Raata Morete, Eructi Rena, Pepene Te Rito, Pita Te Han, Moana Wanao, Henare Parangaiti, Hemi Puro, Pora Kere, Ahipene Tipoki, Hapeta Haraiki, Rev. Tiopira Paerata, Heera Huiaki.
- 1/6 Wiremu Peihana, Te Hei Hekeata.
- 1/4 Wariki Hira, Tuhaka Haratira, Rapata Taita, Tame Poata, Hare Nahonaho.
- Kua panui toputua enei.
- 3/1 Tiopira Tamaikowha.
- 2/1 N. T. Werahiko, Mcnebhira Puro, Hone Peti, Hone Rameka, Hate Napia.
- 1/1 Parakiri Rawiri, Ensign Nichols, Ihaha Te Tawhero.